Çok Sıkıcı Müzik Dersleri 8- "Bir Takım Egzersiz Üretim Teknikleri"

UYARI: CSE (Caz Standartları Enstitüsü)'nün yayınladığı bildiriye göre, kuru kuruya teori bilmek, teoriyi enstrümanında uygulamamak, ve en önemlisi DUYMAMAK; çalışta ve yazışta kuruluğa, gereksiz entelektüel tınlamaya ve kafa karışıklığına neden olabilmektedir. Bu yan etkilerin önlenebilmesi için, teoride öğrenilen her şeyin mutlaka çalınması, -sesiniz çok kötü olsa bile- söylenmesi ve ne yapılıp edilip DUYULMASI gerekmektedir. Ya da bu teori meselesi temelli pas geçilerek, müzik tarihinin her döneminde mümkün olduğu üzere, müzik sadece kayıtlardan dinlenerek/ çalınarak/ (çevrede varsa eğer) ustalardan doğrudan öğrenerek halledilmelidir. Aksi takdirde ileri dönemde ortaya çıkabilecek komplikasyonlardan kurumumuz sorumlu değildir.

Yeni çıkan bir derginin ilk sayısındaki ilk yazımın 8 numaradan başlaması tabi ki saçma, ama şöyle bir nedeni var: 10 yıl kadar önce "Jazz" dergisinde "Çok Sıkıcı Müzik Dersleri" yazıyordum ve 7. Dersten sonra yazmayı bırakmak zorunda kalmıştım. (Bu derslere www.caglayanyildiz.com adresinden ulaşabilirsiniz.) Sanırım 10 yıl içinde yazacak yeterince malzeme birikti, ben de kaldığım yerden devam ediyorum.

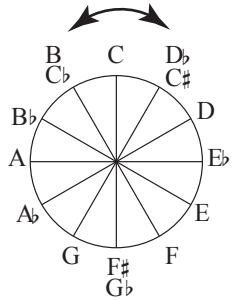
Müzik yayınları dünyası binlerce kalıp (pattern), teknik egzersiz, dizi-armoni ilişkisi kitabıyla dolup taşmakta. (Ve bunların çoğu artık bizden bir "Download" tuşu uzaklıkta.) Bunların çok büyük çoğunluğunun temel özelliği "tek kitapla balık tutmayı" öğretecekken, her bir kitapla "tek bir balık vermek" yani aslında birkaç sayfada özetlenebilecek malzemeyi birkaç yüz sayfaya yayarak "hazır bilgi" vermek... Sonra da kitabın ikinci, beşinci, onuncu bölümlerini yayınlamak, her gün bir balık vermeye devam etmek... Bu kitapları "okuyup" çaldığımızda genelde parmaklarımız ve gözlerimiz işliyor, ama çalıştığımız içeriğin ne olduğunu ve nasıl üretildiğini pek çoğumuz düşünmüyoruz. Bu nedenle de doğaçlama çalarken ya da beste yaparken bu malzeme kendiliğinden müziğimize yansıyamıyor.

Bu yazımda "herhangi bir müzikal malzemeyi" nasıl etkin bir biçimde çalışabileceğimize dair bir "balık tutma" dersi yazmaya çalışacağım, ama başarabileceğimden şimdiden şüpheliyim…

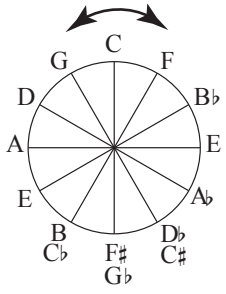
Başlangıç olarak, "herhangi bir müzikal malzemeyi" çalışmanın ve iyice özümsemenin en etkin yolu, Batı müziğinde bir oktav 12'ye bölündüğüne göre tabi ki 12 tondan çalışmaktır. Bunun için de "**olası tüm kök hareketleri**" kullanılmalıdır. (Ne geveledeğim şu anda anlaşılmasa da, sabırla okumaya devam eden 3 kişi tarafından birazdan anlaşılacaktır… yani umarım…)

Daha sembolik ve sistematik bir anlatım (ya da kafa karıştırmak) için iki çember kullanacağız:

Kromatik Çember

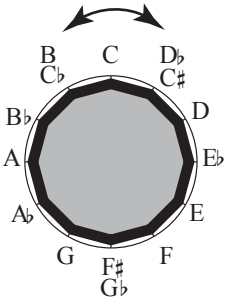
Dörtlüler Çemberi

Kromatik çember yarım seslerden oluşurken, Dörtlüler Çemberi "Tam Dörtlü"lerden oluşmaktadır.
"Ok"lar çemberlerin hem saat yönünde hem de saatin tersi yönünde okunacağını belirtmektedir. (bariz olanı belirtmek hobilerim arasındadır)
Çember iyi bir şekildir çünkü okumaya herhangi bir noktadan herhangi bir yönde başlanabilir ve sonunda başlanılan noktaya dönülür, "**olası tüm kök hareketleri**" çalışılmış olur.

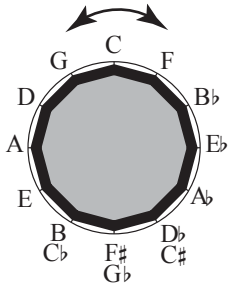
12 rakamı (ve doğal olarak 1 oktav) sırasıyla 12, 6, 4, 3, ve 2'ye tam olarak bölünebilir. "**Olası tüm kök hareketleri**ni" hesaplamaya 1 oktavı 12'ye bölerek başlayacak olursak:

Kromatik Çember

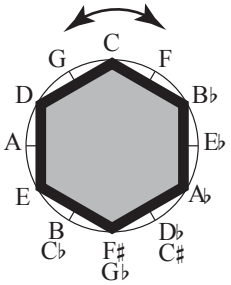
Saat yönünde:
C ; C#/Db ; D ; Eb ; E ; F ; F#/Gb ; G ; Ab ; A ; Bb ; B/Cb
Saatin tersi yönünde:
C ; B/Cb ; Bb ; A ; Ab ; G ; F#/Gb ; F ; E ; Eb ; D ; C#/Db

Dörtlüler Çemberi

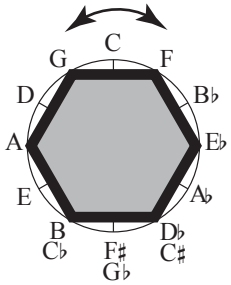
Saat yönü:
C ; F ; Bb ; Eb; Ab ; Db/C# ; Gb/F# ; B/Cb ; E ; A ; D ; G
Saatin tersi yönü:
C ; G ; D ; A ; E ; B/Cb ; F#/Gb ; C#/Db ; Ab ; Eb ; Bb ; F

Sonra 1 oktavı 6'ya böleceğiz ve sonuçta 2 çember elde edeceğiz. (12÷6=2) Bu arada bundan sonraki örneklerde sadece Dörtlüler Çemberini kullanacağız çünkü her iki çemberin de vereceği sonuçlar aynı çıkıyor (bana inanmayan arka sıra öğrencileri hemen deniyorlar, buradan görüyorum… iyi bir şey tabi gözünle görmediğine inanmamak...) :

Saat Yönü:
C ; Bb ; Ab ;
F#/Gb ; E ; D

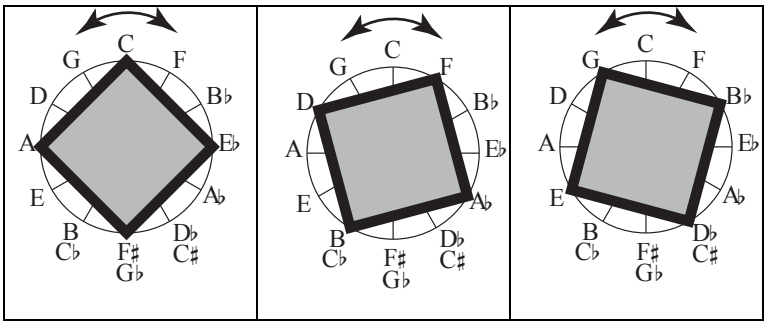
Saatin tersi yönü:
C ; D ; E ;
F#/Gb ; Ab ; Bb

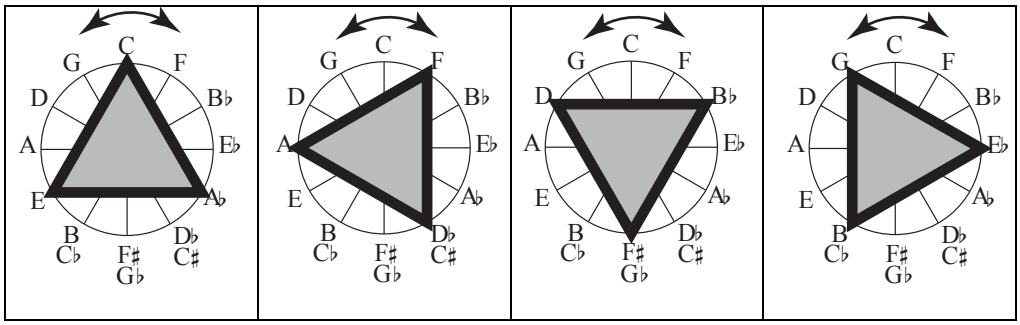
Saat Yönü:
F ; Eb ; Db/C#
B/Cb ; A ; G

Saatin tersi yönü:
F ; G ; A ; B/Cb
Db/C#; Eb

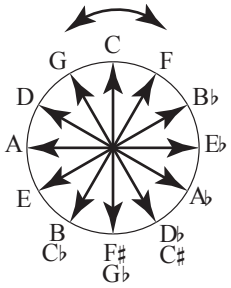
Sonra 1 oktavı 4'e böleceğiz ve sonuçta 3 çember elde edeceğiz. (12÷4=3) Neler olup bittiğini nasılsa yukarıda anladığımıza göre "artık yazıya gerek kalmamıştır" diyerek sadece çemberlere bakarak saat yönünde ve saatin ters yönünde okuyacağız:

Ve 12÷3=4, yani:

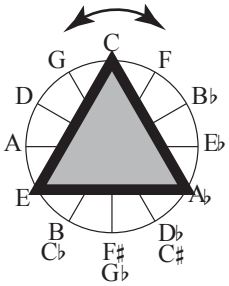

Ve 12÷2=6, yani:

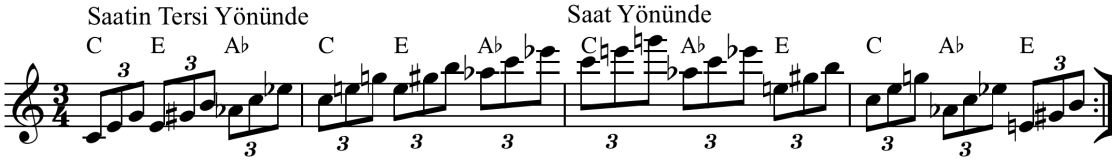

Şimdi hemen bir örnek vererek, okumaya devam eden ve bu konudan sıkılan 3 kişinin hiç değilse artık başka bir şeylerden sıkılmasını sağlayalım:

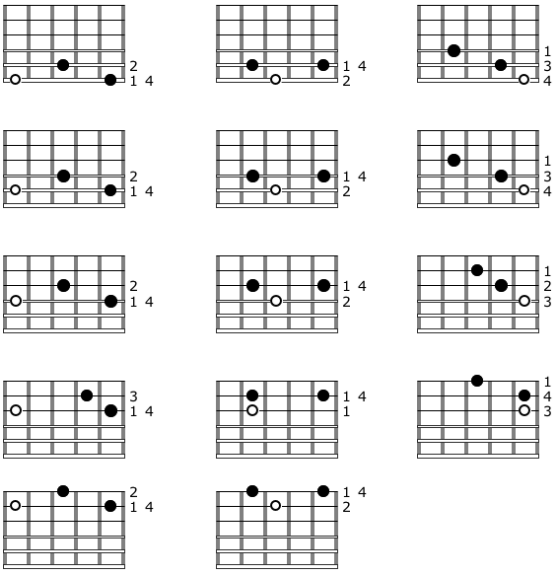
Diyelim ki çalışacağımız malzeme "Majör Triad Arpejleri". (Bilmeyenler için triadlar, yani "3 sesli akorlar" burada; http://www.caglayanyildiz.com/_turkish_site/dersler/dersler2.html) Örnek olarak 1 oktavın 3'e bölündüğü kök hareketini çalışalım.

Bu çemberde saatin tersi yönünde tizleşiyoruz, (C ; E ; Ab)
saat yönünde pesleşiyoruz (C ; Ab ; E).

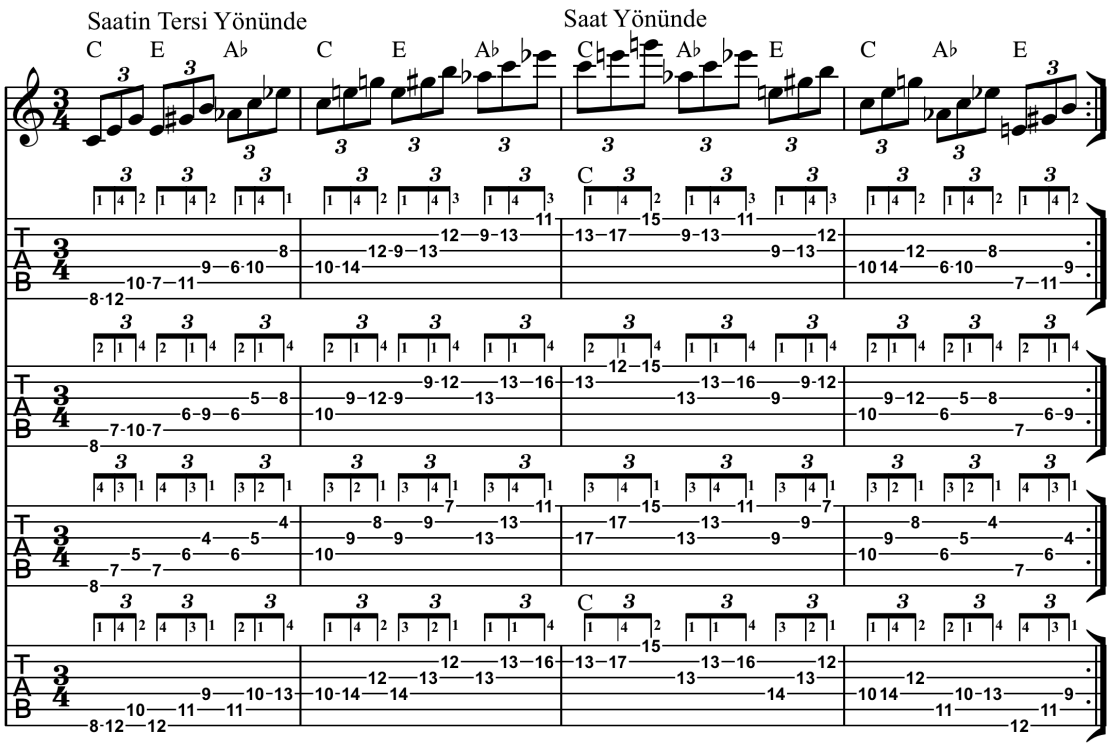

Gitarda herhangi bir fikri çalmaya 1, 2, 3 ya da 4 no.lu (yani herhangi bir) parmağımızla başlayabiliriz, yani aynı notaları çalsak da farklı pozisyonlar seçebiliriz, ki bu da gitarın karmaşıklığının ana nedenlerinden biridir. Üstelik bir de G-B telleri arasındaki majör üçlü akort aralığı, şekillerin değişmesine neden olarak işleri daha da karmaşıklaştırmaktadır. Sonuçta bir majör triad'ın sırasıyla tüm tellerde ve pozisyonlarda çalınım şekilleri şunlardır:

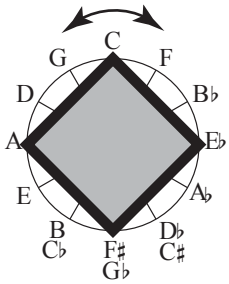
Burada boş yuvarlaklar **kök sesleri**ni, sağdaki rakamlar ise uygun parmak numaralarını göstermektedir.

Yani bu durumda yukarıdaki örneği pek çok “şekil”de çalabiliriz:

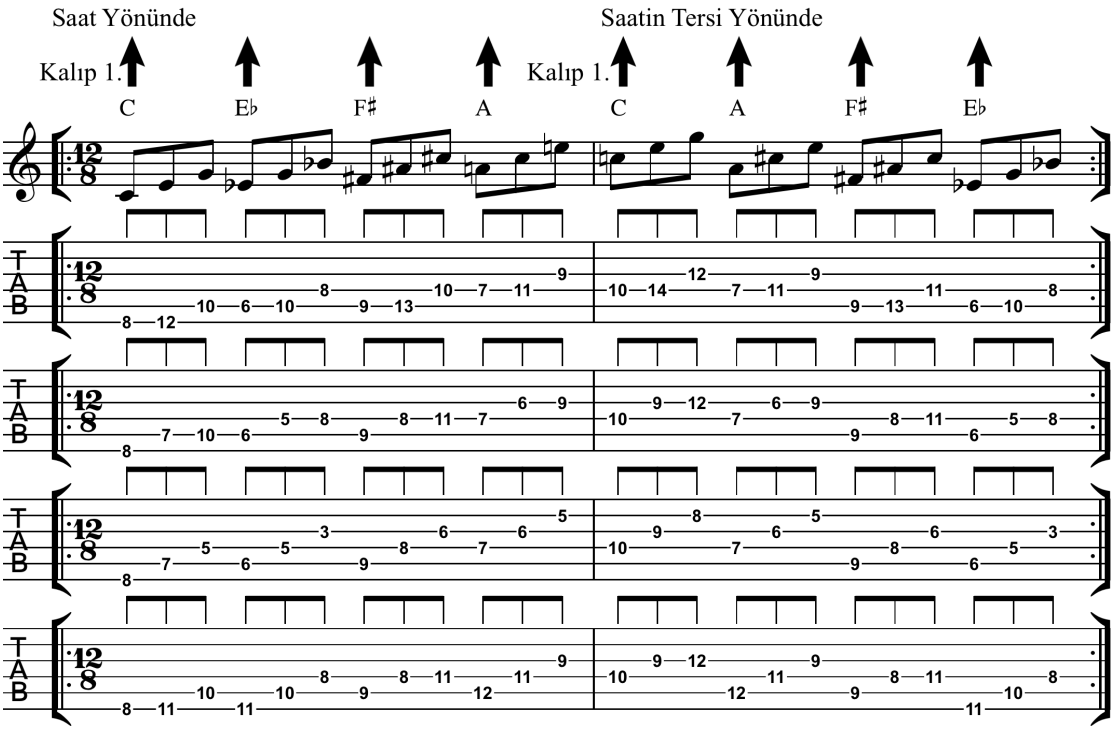

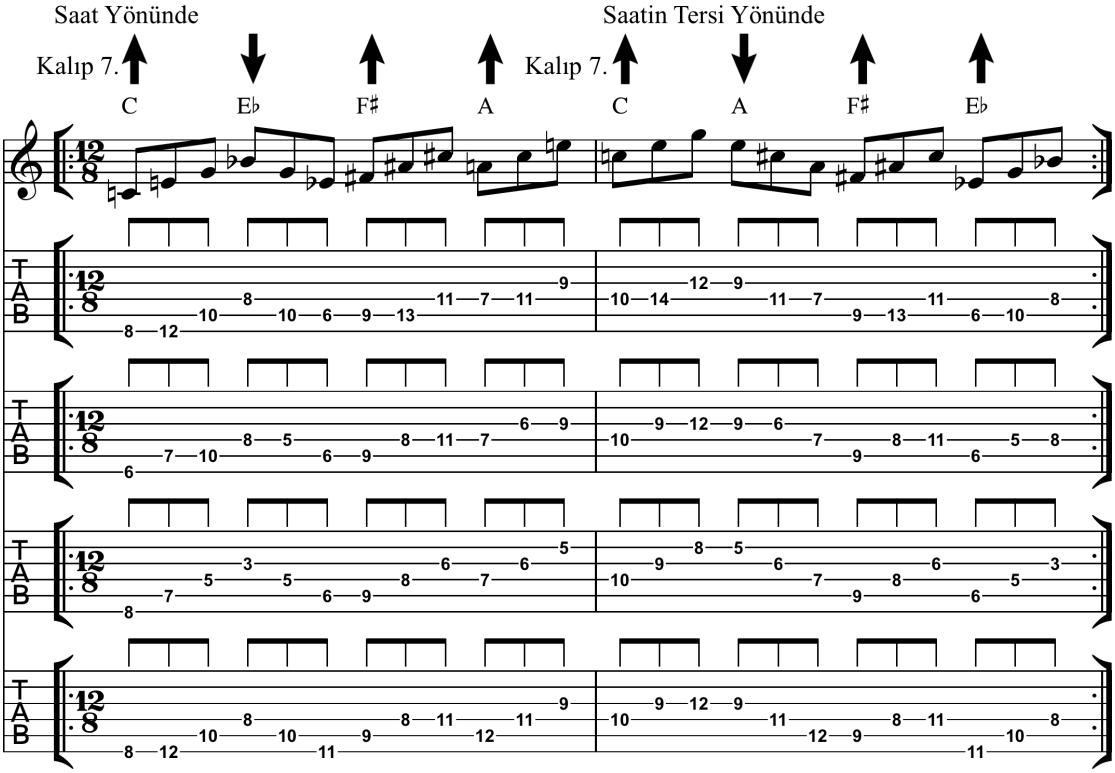
Örnekteki Tab’larda üstteki minik numaralar, parmak numaraları oluyor. Yani 1. Tab’da triad arpejleri hep 1. Parmakla başlıyor, 2. Tab’da mümkün olduğunca 2. Parmaklar başlıyor, 3. Tab’da 4 ya da 3’le başlıyor, 4. Tab’da ise her bir triad mümkün olduğunca sırasıyla 1, 2, 4 ile başlıyor. Evet, tabi ki sizler de bu yazıyı kuru kuruya okumuyorsunuz, çalıyorsunuz ve çalınca anlıyorsunuz, çalmadan sadece okuyanlar ise sizi kıskanıyorlar çünkü anlamıyorlar…
Tüm bu süreçteki bir sonraki basamak ise, arpejlerin yönlerini sistematik olarak değiştirerek çeşitlemeler yaratmakla ilgili. Yukarıdaki örnekte hepsi çıkıcı bir hareket yapıyorlar, oysa basit bir formüllendirme ile çalması çok zevkli ve müzikal sonuçlar veren “yön değişimleri” elde edebiliriz. Şöyle bir tablo yapalım, yukarı oklar çıkıcı, aşağı oklar inici hareket için:

Kalıp 1. ↑↑↑↑	Kalıp 2. ↓↓↓↓
Kalıp 3. ↑↑↑↓	Kalıp 4. ↓↓↓↑
Kalıp 5. ↑↑↓↑	Kalıp 6. ↓↓↑↓
Kalıp 7. ↑↓↑↑	Kalıp 8. ↓↑↓↓
Kalıp 9. ↓↑↑↑	Kalıp 10. ↑↓↓↓
Kalıp 11. ↑↑↓↓	Kalıp 12. ↓↓↑↑
Kalıp 13. ↑↓↑↓	Kalıp 14. ↑↓↑↓
Kalıp 15. ↑↓↓↑	Kalıp 16. ↓↑↑↓

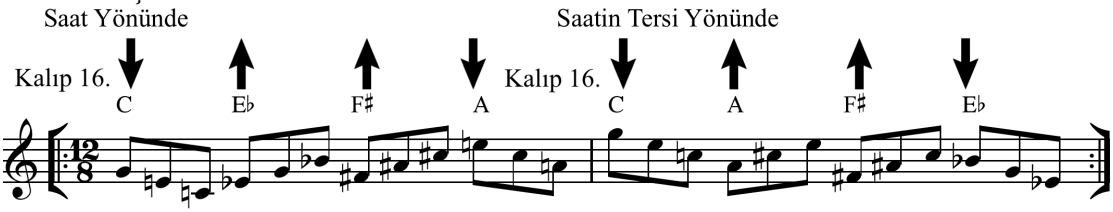

Aşağıdaki örneklerimizde kullanacağımız çember budur.
Önce Kalıp 1'i sonra Kalıp 7'yi kullanıyoruz.
Burada 1 oktav çalıyoruz ama sizin 2 ya da 3 oktav çalmamanız için hiç bir neden yok tabi ki.

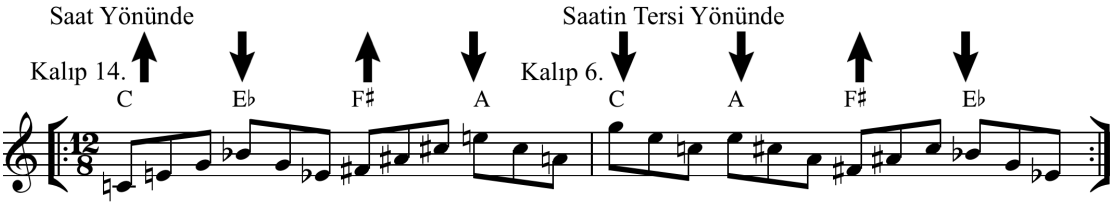

Artık Tab'lerimizin mantığını anladığımıza ve Triad şekillerimizi ezberlediğimize göre yerden kazanmak için Tab'siz bir örnek verelim:

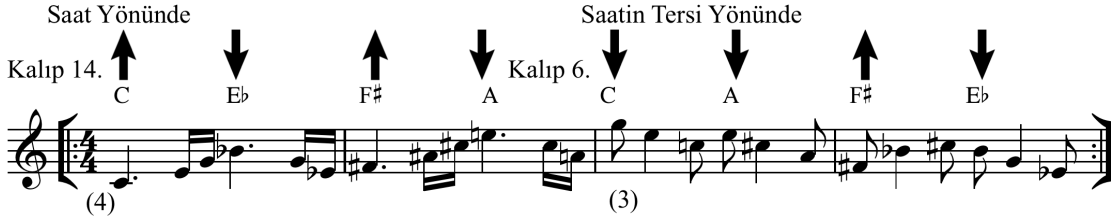
Ve ortaya rastgele karışık:

Son bir konuya değinerek dersimizi toparlamak istiyorum: ritim. Şimdiye kadar 3 notamız var diye hepsini dümdüz çaldık. O bile çok eğlenceli, ama ritmik varyasyonlar yaratarak daha da eğlenceli hale gelemez mi? Gelebiliiiir... Elimizde 3 nota olduğuna göre rastgele 3 notalık bazı basit örnek ritimler yazalım:

Ve bu ritimleri yukarıdaki fikirlere uygulayalım. Örneğin saat yönünde (4). ritimi, saatin tersi yönünde (3). Ritimi en son örneğimize uygularsak:

Tüm örneği özetleyecek olursak:

1. Çalışacağımız malzemeyi seçtik
2. Çalışacağımız malzemenin enstrümanımızdaki pozisyonlarını ve bunların karışım olasılıklarını öğrendik.
3. Çemberimiz seçtik. (Bu örnekte 12÷4)
4. Çıkıcı inici kalıplarımızı seçtik. (Bu örnekte Kalıp 14 ve Kalıp 6)
5. Malzememize uygun ritimler yazarak seçtik. (Bu örnekte ritim 4 ve 3)

Şimdi neler yapabileceğimiz hakkında bir fikri olan var mı? Halen bir fikriniz yoksa bu sayfayı hemen terk edin lütfen ☺. Terk edenler için son bir hazır "Ana Fikir" (*Mother Fickir*) vereyim:

1. Çalışacağımız malzeme herhangi bir dizi, akor, arpej vs olabilir. Malzemenin tüm olasılıkları (çevrimler, pozisyonlar vs) enstrümanda öğrenilir. . (Bu örneklerde Majör Triad'lar'ın kök pozisyonlarını çaldık. Çalışmanın tam olabilmesi için I. ve II. çevrimleri de çalışmalıydık. Ayrıca 1 oktav çaldık ama 2-3 oktav çalabilirdik. Ayrıca çemberde çok daha yavaş dönebilirdik, 2 oktav bir tondan çıkarken, 2 oktav diğer tondan inebilirdik.)
2. Çemberlerin tümü sıradan çalışılarak "**olası tüm kök hareketleri**" çalışılmış olur
3. Çıkıcı inici kalıplarımızın tümü sıradan çalışılarak "**olası tüm kök hareketleri**" hem inici hem de çıkıcı olarak çalışılmış olur. Ayrıca benim verdiğim "4 oklu" kalıplar bittikten sonra, "3-5-6-7... oklu" kalıplar oluşturularak onlar çalışılabilir.
4. Her malzemeye uygun, en basitten en karmaşığa kadar ritimler oluşturularak çalışılabilir.
5. Tüm bunlar bir süre sonra kağıda bakmadan, sadece düşünülerek çalışılabilir, düşünce ve teknik akıcılık sağlabilir, daha sonra sahnede çalınabilir, sonra ufaktan "1.lig"deki müzisyenlerin zihinlerinin aslında nasıl çalıştığına hayran kalınabilir, sonra....

Sonsuzluk karşısında insanın genelde iki tepkisi vardır: ya korkup kaçar ya da sonsuzluktan keyif alıp içine dalar.

Ben “balık tutmaya” gidiyorum. “Balık tutmaya” gidenlere de, “hazır balık almaya” gidenlere de kolay gelsin...